

תנובות שז"ה

גיליון מס' 95
ניסן – אייר תשע"א

מחיר מנוי שנתי – 54 ₪

בהוצאת

המכון למצוות התלויות בארץ

בנשיאות מרן הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א

בית עוזיאל

כתובת:

מערכת תנובות שדה

המכון למצוות התלויות בארץ

מושב בית עוזיאל

ד.ג. שמשון מיקוד 99794

טלפון: 08-9214829 08-9216829 פקס: 08-9207911

macon1@bezeqint.net

המערכת:

הרב שניאור ז. רווח, הרב אליהו ראש, הרב יוסף מאיר שטורן

עורך:

הרב יוסף מאיר שטורן – Imeir2@neto.bezeqint.net

המעוניינים להכניס מאמרים או תשובות לחוברת, מעבר לשני עמודים,
מתבקשים לשלוח ע"ג תקליטור

***

החוברת יו"ל בסיוע:

משרד המדע – מינהל התרבות

המועצה האיזורית גזר

***

© כל הזכויות שמורות

תוכן העניינים:

ה	בניסן עתידין להיגאל	מאמר מערכת:
ח	הרה"ג רבי שניאור ז. רווח רב איזורי במ.א. גר ויו"ר המכון למצוות התלויות בארץ	מידע הלכתי
י	מו"ר הראש"ל הגרש"מ עמאר שליט"א הרב הראשי לישראל	הלכות כשרות המאכלים לפסח
טו	הרה"ג רבי ראובן אוחנה שליט"א	מכתב בעניין זיתי הפקר שעשה מהם שמן האם חייב בתרו"מ
כז	הרה"ג רבי אליהו ראש שליט"א חוקר ומנהל תחום פסיקה הלכתית וראש המחלקה התורנית של המכון	בעניין דברים הבאים בסעודה
לב	מוגש ע"י עורך הגליון	מזור כשרות

מזל טוב

לידידנו כבי הרב קטאר פרץ שליט"א
מפקח כשרות בחברת י. יבולי קטיף שתחת פיקוח המכון
לרגל נישואי בתו שתחי'
יהייר שיזכו להקים בית נאמן בישראל ויהא בנינם בניין עדי
עד אמן

ניחומים

אל מעלת הגאון הגדול הרב הצדיק **רבי ציון בוארון** שליט"א
חבר בית הדין הגדול בירושלים עיה"ק
ואל ידידנו כבי' הרה"ג **רבי אהרון בוארון** שליט"א
מרבני המחלקה התורנית של המכון
על פטירת הבן/האח בדמי ימיו

הרב אברהם בוארון ז"ל

בבנין ציון ובירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד עד עולם

בס"ד

מאמר מערכת

בניסן עתידין להיגאל

אי אפשר להישאר אדיש לנכח המאורעות הפוקדים את העולם בעת הזאת. וכבר הזדעקו והתריעו גדולי הדור בעת הזאת שכל מה שעושה הקב"ה לא עושה אלא בשביל ישראל לעורר העם לתשובה ולמע"ט וגדולי זמננו נקטו בלשונם שרואים פעמי משיח ושראוי להתחזק ובמיוחד בעניינים של בין אדם לחברו.

הנה ידוע שיסוד הגאולה העתידה תהיה לברר הטוב מתוך הרע ושלכך מכוונין כל מאורעות ההיסטוריים בעולם.

והנה ראינו שיש קשר ושייכות בין גאולת מצרים לגאולה העתידה לבוא, וכמאמרם ז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל.

וראיתי מי שמבאר בעניין זה, שבגלות מצרים הגיעו עם ישראל למ"ט שערי טומאה, ומ"מ נגאלו בזכות שלא שינו את שמם ולא את לבושם וכו' כלומר ששמרו על היבדלות מהגוים, והיבדלות מהגוים זהו כח הברור, כלומר שמבוררים מטומאת הגוים וגם כששקועים במ"ט שערי טומאה, ומכח זה נגאלו ממצרים והתעלו ממ"ט שערי טומאה ועד למעמד קבלת התורה.

וזהו הכח שיעמוד לעמ"י גם בעת הברור הגדול שיהיה לעת"ל בגאולה העתידה שאז יתקיים הברור הגדול של הקדושה מתוך הטומאה.

בסימן זה של ברור וגאולה, נבשר בזאת על יציאתה לאור העולם של הגדה של פסח "מימים ימימה" למו"ר הגאון הגדול **רבי שלמה משה עמאר**

שליט"א הראשון לציון ומורה דרכו של המכון. ההגדה יצאה במהדורה מצומצמת כבר בשנה שעברה, ולקראת חג הפסח הבעל"ט היא יוצאת שוב והפעם במהדורה מפוארת ומורחבת עם היקף גדול יותר של הלכות ומנהגי חודש ניסן שעברו את הגהתו המדוקדקת של מו"ר הראש"ל שליט"א. ההגדה עברה הגהה מחדש מריש עד גמירא, ונוספו בה דברים ומנהגים ייחודיים שנהגו אבותינו מדורי דורות

מאמאן שליט"א (בהיותו מכהן כרבה של נהריה) שאמר בשם הרב הגה"ג כמהר"י נחמיאס זצ"ל, שאמר שחז"ל אמרו לעולם ישלש אדם את ימיו ושעותיו, והנה ביממה יש כ"ד שעות, ומתחלקים לשלש, שמנה שעות (שהם שליש היממה) מיועדים להשגת הפרנסה, כדכתיב, כי "אז" תצליח את דרכיך, אז גימטריא שמנה, ושמנה שעות של למוד תורה ותפלה, שנאמר "ואז" תשכיל, ושמנה שעות של שינה ואכילה שנאמר, ישנתי "אז" ינוח לי. ועפ"י זה הוא פירש מה שאומרים כאן זכרנו ה' בו לטובה, בו גימטריא שמנה, ושלושה בו נאמרו כאן. זכרנו ה' בו לטובה, היינו שמנה שעות של תורה שהיא טובה, שאין טוב אלא תורה, טוב סחרה מסחר כסף. ופקדנו בו לברכה, אלו שמנה שעות של פרנסה, ומבקשים רחמים שתהיה ברכה במעשה ידינו. והושיענו בו לחיים טובים ולשלום, אלו שמנה השעות של השינה, שהשינה היא אחת מששים במיתה, ובבוקר מודים לה' שהחזיר לנו את נשמתנו, שבלילה הנשמה עולה ליתן דין וחשבון ומתפללים על זה, והושיענו בו לחיים טובים ולשלום. ודפח"ח. ובס"ד הוספתי לרמוז בזה מה שאומרים ברצה והחליצנו, נשבות בו, וננוח בו, ונתענג בו, גם בזה יש ג"פ בו, כהנ"ל, "נשבות בו" היינו לשבות מכל מלאכה ולעסוק בתורה, שלא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בדברי תורה, כמאמר חז"ל בתלמוד ירושלמי מסי' שבת פרק ט"ו ה"ג. "וננוח בו", היינו שמנה שעות של שינה, שהם מנוחת הגוף והנפש, "ונתענג בו" זה עונג השבת כדכתיב, וקראת לשבת עונג.

דומה, שהגדה מיוחדת ומפוארת זו תפאר את שולחן הסדר, ויה"ר שנזכה לראות בגאולה השלימה במהרה ושנזכה לאכול עוד השנה מן הזבחים ומן הפסחים, אכי"ר.

בברכה
העורך

בשתי מדינות הללו, מלווה חלק מיבואנים אלו, ומתברר שאם בקמח שיפון ב"ה וניתן לציין כי אין בעיית "חדש", מכל מקום בקמח לבן אכן יש חשש ובנמצא במדינות הללו גם חיטה שנאספה בתחילת החורף, וזריעתה הייתה לאחר הפסח, והיא אסורה באיסור חדש ללא כל ספק. ולכן כל הקמח המיובא בפיקוח המכון ובכשרות בד"ץ "בית יוסף" נעשה אך ורק תחת השגחה צמודה, ובטחנות קמח שאינן משתמשות בחיטה האסורה באיסור חדש. ומאידך אנחנו יודעים בוודאות גמורה כי יש בארץ חיטה ממדינות אלו שהגיעו ללא כל כשרות, והם בחשש איסור חדש, ויש להיזהר שלא להיכשל חלילה ולהשתמש בלא משים לב, לאחר שהורגלנו שנים רבות לקמח המיוצר ונארז בארץ בלבד, וכל הייבוא היה תחת פיקוח מסודר על ענייני איסור חדש.

שיעור פרוטה – לחילול מעשר שני ורבעי:

לאור התנודות החריפות בשער המתכות. מחיר שווי הפרוטה התייקר מאד, ואותם המחללים בבתם עליהם לעקוב אחרי שינויים אלו כדי להיות מעודכנים כל העת. נכון להיום, שווי הפרוטה עומד היום על סך כ – 13.3 אגורות [כלומר ניתן לחלל עד 7 פעמים על מטבע של 1 ₪].

ולסיום ברצוני לאחל ברכת פסח כשר ושמח, למרנן ורבנן גדולי דורינו שליט"א ובראשם נשיא החכמים בארץ ובעולם גאון עוזינו מרן הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א, ואחריו בקודש למורנו ורבנו הגאון הגדול הראשון לציון רבי שלמה משה עמאר שליט"א הרב הראשי לישראל ומורה דרכו של המכון. ויהי"ר שלא יעדי מינן זיום וכבודם עד ביאת גוא"צ ועד בכלל. ולכל חברי וידידי המכון די בכל אתר ואתר, מנויי "בית המעשר", מנויי "תנובות שדה" ולכלל עם ישראל, ברכת פסח כשר ושמח, ויהי"ר שנזכה בקרוב ממש לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בבית מקדשינו שנזכה לראותו עין בעין בתפארתו עומד על מכונו, אמן.

בברכת פסח כשר ושמח

שניאור ז. רווח

מו"ר הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א
הראשון לציון והרב הראשי לישראל

הלכות כשרות המאכלים לפסח

א. עיקר ההקפדה שיקפיד האדם בחג הפסח, תהא על כשרות המצות והמאכלים שמכניס לפיו. וכבר התריע הגאון רבי חיים פלאגיי ז"ל במועד לכל חי (סימן ג' אות מ"ח) על מנהג נשים מסויימות שכל כך טורחות ויגעות בכיבוס ובכיבוד וליבון עצים ואבנים, ואילו דברים הבאים מחמת הסעודה, שהדבר נוגע לאיסור כרת, אינן מחמירות כולי האי. ע"ש. ורבותינו הפוסקים כתבו לעורר, על דברים שבדיקתם וטרחתם מרובה, כגון בדיקת החסה שיגיעתה רבה, וכל כיוצא בזה, כדאי שיקח על עצמו עול המלאכה, ולא יסמוך על בני ביתו שכבר עייפים מרוב המלאכה ועלולים ליכשל בשגגה ח"ו.

ב. וכתב בספר משנת חסידים (מסכת ניסן אות ד') בשם רבינו האר"י ז"ל, וז"ל: והשומר פסח מחמץ כהלכתו, ויחמיר בו בכל החומרות שמחמירים המחמירים, יועיל לנפשו מאד כל השנה. עכ"ל. והגאון רבי חיים פלאגיי כתב במועד לכל חי (סימן ב' אות ד') בשם גורי האר"י, שהנזהר בפסח מחמץ כל שהוא מובטח לו שלא יחטא כל השנה.¹

ג. ועם ישראל קדושים נהגו בחג הפסח חומרות גדולות, נהרא נהרא ופשטיה. ויש הנזהרים בו ביותר, וכמעט שאוכלים רק בשר ודגים ושאר ירקות ופירות, שאינם צריכים הכשר לפסח כלל. וכבר אמרו דורשי רשומות על המשנה (סוף איזהו מקומן) "הפסח אינו נאכל" וכו', ששינה התנא את לשונו בפסח, שבכל הקרבנות כתב בלשון חיובית, כגון שלמים קדשים קלים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, ואילו בפסח כתב, הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנוייו, ואינו נאכל אלא צלי, הרי כתב ארבע פעמים "הפסח אינו נאכל", ואגב אורחא מלמדנו שהפסח אינו נאכל, דיש למעט בו בכל דבר שיש בו חשש חמץ ח"ו.

¹ ועיין עוד למרן החיד"א בזה בסי' דבש לפי (מערכת ח' אות ח"ו).

ועל כן מה שאפשר להכין ולתקן תוך ביתו באופן שיוכל לבדוק ולברר הדק היטב, עדיף וטוב, מכל הכשר שכולם בודקים בסיטונות ובריבוי גדול, אבל הנעשה בבית הוא מועט ומצומצם מאד, והיכולת לברר ולשלוט בענין היא נוחה וקלה. ומה שמוכרח לקנות מהדברים המוכנים, ישתדל לקנות הדברים העשויים בהשגחה מעולה ככל האפשר. והבא ליטהר מסייעין אותו.

ד. אורז ושאר מיני קטניות אינם באים לידי חימוץ, ומותר לעשות מהם תבשיל. (שו"ע סימן תנ"ג ס"א).

והרמ"א כתב בהג"ה, ויש אוסרים, והמנהג באשכנז להחמיר, ואין לשנות. מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד אם נפלו בתוך תבשיל. וכן מותר להשהות מיני קטניות בבית. וכתב המשנ"ב (ס"ק ו') שהאוסרים אינו מעיקר הדין, אלא חומרא שהחמירו עליהם. וטעם חומרא זו משום שלפעמים מעורבים בקטניות גרגירי תבואה ואי אפשר לבררם יפה, ויבוא לידי חימוץ בעת האפיה או הבישול. ועוד שכמה פעמים טוחנים האורז ושאר מיני קטניות ועושים מהם קמח, וגם מצוי שעושים מהם לחם, ויש הרבה עמי הארץ והדיוטות שלא יבחינו בין קמח לקמח, וינהגו בקמח של מיני דגן כמו בקמח קטניות.

ה. ומובן הדבר שקהלות שנהגו היתר בדברים מסויימים, יחזיקו במנהגם בלא כל חשש. וכן המורה הוראה, אפילו הוא מן הנוהגים כהאוסרים איזה דברים, אינו רשאי להורות איסור למי שהוא מן הנוהגים היתר בדבר ההוא על סמך רבותיו הפוסקים, ובעיקר בארץ ישראל, נגד מרן השלחן ערוך זיע"א, שהוא כמו מרא דאתרא.

ו. ויש גם מהספרדים ועדות המזרח שנהגו להמנע מאכילת אורז בלבד בפסח. ובני ספרד שנוהגים בו היתר, מוזהרים לבדוק את האורז בתשומת לב רבה ובכובד ראש, ובשעה שאין ילדים קטנים בקרבתם. ונוהגים לבדוק שלש פעמים (חזון עובדיה עמוד פ"ב).

ז. בני ספרד שנהגו להחמיר באורז וקטניות, אם ירצו לבטל מנהגם (מחמת איזו סיבה של חולי, וכיוצא בזה), אפשר להקל להם על ידי התרה. (עיין כה"ח סי' תנ"ג אות ט"ו, חזו"ע עמוד פ"ד, שו"ת שמע שלמה ח"ו סימן ד' אות א').

וטוחנו, וחמץ לפני הפסח בטל בששים, וקיימא לן שחמץ שנתבטל לפני הפסח, אינו חוזר וניעור בפסח. (שו"ת שמע שלמה ח"ה סי' ד').

יג. מי פירות בלא מים, אין מחמיצין כלל, ועל כן מותר לאכול בפסח מצה שנילושה במי פירות, אפילו שהתה העיסה כל היום בלא עסק. אלא שאין יוצאין בה ידי חובת מצה, מפני שהיא "מצה עשירה", וקרא כתיב "לחם עוני". (שלחן ערוך סימן תס"ב ס"א). וכן מנהג הספרדים ועדות המזרח לאכול בפסח "מצה עשירה". ועל פי זה נתפשט המנהג בימינו לשווק לציבור עוגיות אלו לפסח. (עי' שו"ת שמע שלמה ח"ד סימן י"ב והלאה, וח"ו סימן ה').² ואולם צריך להקפיד מאוד שלא יהיה בהם תערובת מים כלל ועיקר, ושכל הכלים שמתעסקים בהם יהיו נגובים לגמרי, וכן יש להקפיד שתהיה להם צורה מיוחדת לפסח שתהיה שונה מהעוגות או מהעוגיות של כל ימות השנה.

אבל הרמ"א כתב בהגה (סעיף ב'), ובמדינות אלו אין נוהגין ללוש במי פירות, ואין לשנות, אם לא בשעת הדחק לצרכי חולה או זקן הצריך לזה. עכ"ל.

יד. יש להקפיד בייצור עוגיות ושאר מוצרי מזון הכשרים לפסח, שיהיו שונים במראיהם מאותם שהם חמץ, כגון "ופלים" כשרים לפסח, צריך שיהיו שונים מ"ופלים" חמץ, שלא יטעו ביניהם הבריות. (שו"ת שמע שלמה ח"ו סס"י ח').

טו. טבליות וכדורי הרגעה, נגד מיחושי ראש וכאב שיניים, מותר להשתמש בהם בפסח, אפילו יש בהם תערובת חמץ (עמילן של חטה), כל שטעמם פגום וכבר נפסלו מאכילת הכלב קודם הפסח, ובולעים אותם כמות שהם. ואם נזקק לתרופות בפסח עצמו, מותר לקנות מבית מרקחת של גוי תרופות שיש בהם

² ומהר"י עייאש ז"ל כתב במנהגי אלג'יר (עמוד י' אות כ') שמורו ז"ל אסר לעשות עוגות שנקרא בערבית למקרו"ד, במי פירות, משום מראית העין. וכמ"ש הרמ"א ביו"ד בענין חלב שקדים. וכן אסר לטגן דגים במחבת בקמח של מצה אפויה, משום מראית העין וכמ"ש השכנה"ג. ודלא כהפרי חדש (סי' תס"ו) דלא חייש בזה למראית העין. והרה"מ שם כתב שמרן החיד"א בברכי יוסף (סימן תע"ג) הביא סמך לאסור מהראב"ן ז"ל.

הרה"ג רבי ראובן אוחנה שליט"א
מעיה"ק צפת ת"ו

כ' טבת תשע"א

לכבוד

הרה"ג רבי שניאור רווח שליט"א
יו"ר המכון למצוות התלויות בארץ
שלום וישע רב.

אחדה"ט, היות שאיני עוסק ואיני מונח כעת בסוגיות ובהלכות תו"מ, אני מפנה לכבי שאלה שנשאלתי, האם זיתים שנקטפו משטח הפקר – כמו עצי זית שגדלים כאן באזור הגליל (צפת) ועשה מהן שמן, חייבים בתו"מ או לא, ולפענ"ד נראה דתלוי אם הלימוד של פטור פירות הפקר מתו"מ הוא מ"ויבא הלוי כי אין לו חלק ונחלה" (דברים יד, כט), ממה שיש לך ואין לו חייב אתה ליתן לו יצא הפקר שידך וידו שוין בו, וכמו שפירש הרע"ב בפ"א מ"ג דחלה, ע"ש. כדרשת הירושלמי מעשרות פ"א ה"א, או "מתבואת זרעך" (שם) או "מראשית דגנך, ולא של הפקר" (ירושלמי שם) דאי הלימוד הוא מ"ויבא הלוי וגו'" אפשר דהפטור הוא מוחלט, אבל אי הלימוד הוא מ"דגנך", (מאותה מילה 'דגנך', אם כי מפסוק אחר (מעשר דגנך לענין מע"ש)) ולא של עובד כוכבים כדרשנין "דגנך" ולא דיגון של עובד כוכבים (גיטין מז.). הרי שמאותה מילה 'דגנך' נדרש למעט ולא של הפקר, ולא של עובד כוכבים.

ולכאורה נראה כמו שלגבי פירות של נכרים אם נגמרה מלאכתן בידי ישראל כגון ענבים ועשה מהם יין, או זיתים ועשה מהן שמן חייבים בהפרשת תו"מ, ה"ה צריך להיות בפירות הפקר, ומהיכי תיתי לומר שפטור של הפקר הוא יותר מפטור של פירות עובד כוכבים, תו"ל (או משאר מתנות עניים) ופטור של הפקר הוא גמור ומוחלט.

ואמנם בפ"ק דפאה מ"ו תנן: לעולם הוא נותן משום הפקר ופטור מן המערות עד שימרח, וכן פסק הרמב"ם פ"ב ה"א מהל' תו"מ, ועיי' רדב"ז שם, ואולם

הרה"ג רבי שניאור ז. רווח שליט"א

ראש המכון למצוות התלויות בארץ

מושב בית עוזיאל

בדין זיתי הפקר שעשה מהם שמן אם יש להפריש מהשמן תרו"מ

כא אדר הראשון תשע"א

לכבוד ידידי ורעי

כב' הרה"ג רבי ראובן אוחנה שליט"א

מעיה"ק צפת ת"ו

שלום וברכה!

ראשית, אתנצל מאד על האיחור, וזאת כיון שעסקי בכמה סוגיות סבוכות, שהיה קשה לי מאד לעבור מהם לסוגיא אחרת.

הנה דברי כב' נסובו על זיתים שנקטפו בשטחי הפקר, או באיזורים ציבוריים, היכא שהתוצרת שם בוודאי הפקר, ויצאו מן העם ללקוט, ועשו מהם זיתים כבושים או שמן, ושאלו מכב' האם חייבים להפריש מהם תרו"מ. וכב' יצא לחלק בין אם המדובר בזיתים לשמן או למאכל, שעכ"פ בזיתים שעשו מהם שמן, יהיו חייבים להפריש תרו"מ, כיון שנגמרה מלאכתן בבעלות, ולא גריעי מזיתים של נכרי שעשה מהן ישראל שמן. ושאני מזיתים למאכל שהקטיף הוא גמר מלאכתן, והביא על כך את דברי מרן מאור ישראל בשו"ת יביע אומר ח"ה יו"ד סי' כט שכתב שם שזיתים של נכרי יהיה פטור אף אם הפיג מרירותם הישראל למטרת אכילה יעו"ש.

ועוד כב' כתב שלכאורה יש חילוק בזה אם הלימוד של פטור "הפקר" הוא מן הלימוד מהתיבות "ראשית דגנך" ודורשים לא של הפקר. והרי מאותם מילים ילפינן גם פטור של דגן ולא דיגון עכו"ם, ואם כן הם שוים גם בדינם. ואם הפטור של "הפקר" נלמד מהפס' "ויבא הלוי כי אין לו חלק ונחלה" (דברים יד,

בריש מעשרות הביא כעין דרשה זו, רק לא מהפסי "ראשית דגנך" אלא מהפסי "תבואת זרעך" ולא של הפקר]. ובירושלמי בפ"ו ממסי פאה מ"א, הביאו דרשה נוספת, עיי"ש.

וכל זה נפסק להלכה ברמב"ם בהל' תרומות פ"ב הי"א ואילך. וכן הוא בשו"ע יו"ד סי' של"א סעי' ט"ז. וזו הלכה ידועה ומוסכמת.

והנה כבי רצה לתלות את שאלתו אם יש להפריש משמן שעשה מזיתי הפקר, במקור הדין האם זה מהפסי של ובא הלוי וגוי, שאז זה יהיה פטור גמור, לבין אם לומדים מהפסי של דגנך, שלכאורה מזה לומדים גם את הפטור של נכרי, ואם כן כשם שבנכרי חייב אם הישראל גמר את המלאכה כגון שהישראל עשה שמן, ה"ה בעשה שמן מזיתי הפקר.

אך הדברים תימה, שהרי כל קטיף בשאר מינים, הוא גמר מלאכה, ואם כן כל הפקר, שישראל קטף הרי שגמר המלאכה הוא הקטיף, והוא נעשה ע"י ישראל שזכה, והלך לו אם כן כל הפטור של הפקר. והרי להדיא שנינו בברייתא, המובאת במסי ב"ק דף כח ע"א, המפקיר את כרמו והשכים בבוקר ובצרו, חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה, ופטור מן המעשר. וכ"פ להלכה הרמב"ם בהל' מתנות עניים פ"ה הכ"ז, והטעם כפי שמבואר בגמרא שם משום דכתיב תעזוב יתירא, משא"כ לגבי מעשרות. ועי' במקו"צ על הרמב"ם במהדורת הרב פרנקל שם שהביא מהעיניים למשפט, שהתעזוב יתירא הנזכר לגבי לשו"פ מלמד שזה בכלל "שדך", ולכן חייב בהכל חוץ מבהפקר. עכ"פ להדיא שבצירה שהוא זוכה בה, איננה מחייבתו בתרו"מ כיון שהוא בצר מכרם הפקר. ומה נפק"מ, בין אם גמר מלאכה בקטיף, ובין אם גמר מלאכה לאחר מיכן בעשותו את השמן או היין.

ומה שהבאת מגמר מלאכה אצל נכרי, אין הדברים שוים כלל, וכבר כתבו רבותינו בעלי התוס' עמ"ס ב"מ על דברי הגמרא שם אודות תאנה הנוטה לדרך ומצא תאנים תחתיה מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר. ומבאר רש"י שם שהיינו כדין הפקר שפטור מתרו"מ. ובתוס' שם בד"ה ופטורות ממעשר כותב שיש חילוק בין הפקר לבין הקדש, שבהפקר כל שהפקיר קודם גמר מלאכה, פטור מן המעשר, אף שהגמ"ל נעשה בידי הלוקח מן ההפקר כבנידון של הגמי' שם, שהרי הקציעות הגממ"ל שלהם הוא לכשיתיבשו, ולכן זוכה בהן המוצא את

מתכוין שבנידוד גם אם יעשה את הגורן בעיר יהיה חייב, כי כל הפטור של עני אם עשה בעיר הוא משום שיש לו קול שהוא עני ויש לו לשו"פ, משא"כ בבעה"ב, הכל יהיו סבורים שזה שלו ולכן חייב אם עשה גורן גם בעיר. ואפשר שהרמב"ם יודה לו בזה. וכ"מ מהרדב"ז שגם הרמב"ם יודה לזה. אלא שהמהרי"ק הוסיף סברא נוספת, שאפשר שהרמב"ם יסבור שקלא אית להו לחליפין וליכא חשדא. או חילוק נוסף כותב המהרי"ק, שכיון ומדאורייתא פטור בכל גוונא אף אם עשה גורן וזה רק חומרא מדרבנן, אם כן בעיר שיש פטור, הוא פטור גמור, ולא חילקו בזה, יעו"ש. עכ"פ מהגמרא בברכות הנז' מוכח שדין גורן שהחמירו בו חכמים קיים גם בהפקר. אלא שרבינו הרמב"ם שתק לגמרי בהל' תרומות ולא הזכיר כלל דין גורן לגבי הפקר, והוא תימה שכמה הלכות לפני"כ גבי לשו"פ כתב זאת ובהפקר שתק, הגם שכאמור זו גמרא מפרשת. ואמנם הראב"ד בהשגותיו להל"ב כתב בסופו שבהפקר שעשה גורן גם בעיר יהיה חייב. ומבאר שם הרדב"ז שהיינו טעמא כיון שהפקר לית ליה קלא, ולכן בכל גוונא חייב. ועי' בצה"ל על הרמב"ם שם באות רכא, שהביא מהפה"ש שכתב שגם הרמב"ם מודה לדברי הראב"ד וכתב שדבריו צ"ע, ועוד הביא מדברי המאירי בברכות (שם) שכתב ויש חולקים על דין גורן בהפקר, וכתב שלא ידע כוונתו, ואם כוונתו לדברי הראב"ד שבהפקר אין חילוק בין עיר לשדה, אם כן מוכח שהוא סובר שדעת הרמב"ם אינו כן, עכ"ד. והנה לשון המאירי שם הוא בזה"ל: "פירות שהשירן הרוח לרשות הרבים הואיל ונעשו הפקר אע"פ שלקטן ועשאן גרן מן הדין פטור מן המעשר שהרי המפקיר כרמו ולמחר השכים ובצרו פטור מן המעשר אלא חכמים גזרו והחמירו לעשר מפני החשד אפי' לקט שכחה ופאה שעשאן בגרן הוקבעו למעשר מפני החשד והוא שאמרו במסכת סוטה דדוקא בשדה אבל בעיר קלא אית להו ויש חולקים בזה" עכ"ל. והנה כאשר עסקתי לפני שנים בסוגיא זו, אמרתי שאפשר שכוונתו שיש חולקים שבהפקר אין כלל דין של גורן שהוא לעולם פטור ומצינו כה"ג בדברי הרשב"א שכתב בחידושו על מסכת ב"מ דכ"א ע"ב בסוגיית התאנים הנוטים לדרך וז"ל: "ופטורות מן המעשר, דסתמא עדיין לא באו לידי גורן, ואע"ג דעביד להו גורן לבסוף פטורות לעולם משום דמן ההפקר זוכה בהן והפקר פטור מן המעשר" עכ"ל. ובספרי קצירת השדה פ"ג הערה 6, ציינתי שאפשר לכאורה ללמוד מדברי הרשב"א הללו, שס"ל שהפקר פטור לעולם אפילו עשאו גורן. והנה לפני זמן הראו לי לאחד ממחברי זמנינו שכתב בספרו "באר בשדה" עמ' שיג, לתמוה

מדוע בהפקר יהיה חייב גם בעיר, משום שקלא אית להו, אלו דברים מפורשים בנו"כ על הרמב"ם, ואינני יודע מדוע מביא זאת מסברתו, וכן סוף דבריו על המאירי, הם דברי הדרך אמונה בצה"ל שם].

עכ"פ נידון של גורן איננו קשור לנידונינו, כיון שגורן פירושו הכנסה לאוצר במקומו הקבוע לו [עיי' בנו"כ על הר"מ בחילוק שבין כרי לגורן], ששם יש חשד. אך בנידו"ד שמביא אדם לביתו ושם עושה יין או שמן, אין דינו כגורן, שהרי כל החשד בעשאו גורן, מבאר רש"י עמ"ס ברכות שם, שמאן דחזי יסבור שתבואת קרקעו היא, ולכן מדרבנן חייב. אך בכה"ג שהולך אל שטח הידוע שהוא הפקר ולוקח לביתו, ושם עושה מזה שמן או יין, אין כאן גורן, ואין כאן חשש.

העולה להלכה:

הלוקח זיתים מן ההפקר, והביאם לביתו ועשה מהם שמן, פטור הוא מתרומות ומעשרות, אף שהוא עשה את גמר מלאכתו כנלענ"ד פשוט וברור.

בברכה

שניאור ז. רווח

[ולענין תרדין שהזכיר רש"י בסוגיין, עיי' תוס' ר"י חסיד (שהבאנו בחוברת א' עמ' 69 הע' 4) שהקשה מגמרא דף מד: דמבואר שם דתרדין אינו מזון ולדבריו צריך ברכה לאחריו].

ולענין בשר ודגים וגבינה שאינם מזון ורגילים לאכול אותם בתוך הסעודה כתב הרא"ש שלא השמיענו בזה רב פפא מה דינם לפי רש"י, ע"ש. אבל לכאורה יש לדייק ממה שכתב רש"י לענין דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה שאינם טעונים ברכה לאחריהם דמיני מזון נינהו וברכת המזון פוטרתן ולפי זה אלו הדברים שאינם מזון טעונים ברכה לאחריהם ואפשר דגם הרא"ש ידע דלפי שיטת רש"י כך דינם אלא דהיה קשה לו למה רב פפא לא הזכיר דינם בפירוש כמו שהזכיר דין הפרות. [אבל יש לציין דהמהר"ח או"ז כתב במפורש דהבשר ודגים וביצים וגבינה באים למזון ולשובע ודימה אותם לדייסא ומשמע דס"ל דלפי שיטת רש"י אין לברך אחריהם אלא לפניהם].

ודע דבספר הפרדס משמע דדברים שאינם רגילין ללפת את הפת כמו דייסא ופירות אפילו כשאוכל אותם עם פת יש לברך עליהם דבטלה דעתו אצל כל אדם אלא אם כן היו מונחים על השולחן בשעה שבירך המוציא דאז ברכת הפת פוטרתן, ולכאורה אינו מתאים לפרש"י בסוגיין. [ועיי' מה שכתבנו לעיל בחוברת א עמ' 67 בהמשך דברי ההגה מעמ' 65].

והקובע עצמו לאכול פירות נראה לי לפי שיטת רש"י דטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם; לפניהם שהרי לא גריעי מדייסא וכרוב שגם הם מעיקר הסעודה אלא שאינם מלפתים את הפת וה"ה נמי הני פירות כשאוכל מקצתם בלא פת אינם טפלים לפת דלצורך עצמם הביאם. וגם לאחריהם נראה דטעונים ברכה שהרי אינם מיני מזון ובהמ"ז לא פוטרתם.

ב. שיטת בה"ג - דברים הבאים מחמת הסעודה פ"י שאפשר להשתמש בהם לליפתן ויש משתמשים בו לליפתן אפילו שכעת אינו משתמש בו רק לליפתן אלא גם להשביע כגון בישראל וכוורי וכל מיני תבשילים וירקות ובוציני אינם טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם (כיון שיש להם קשר עם הפת).

דברים הבאים שלא מחמת הסעודה פ"י שלא רגילים לאוכלם עם פת כגון חביצא ודייסא ופירות (ונראה דה"ה כל מיני מתיקה) טעונים ברכה לפניהם אלא

לא לפניהם ולא לאחריהם משום שהם נחשבים כתחליפים לפת וכל כמה שהם נמצאים על השולחן נמשכת סעודתו וכשבירך על הלחם דברים האלו בכלל היו.

ונראה דכן הוא שיטת המאירי והספר החינוך (מ' תל) פרט לשינוי אחד שהם כוללים בחלוקה ראשונה כל מיני מזון כגון חביצא בדובשא אפילו שהביא אותם לתענוג ולא להשביע משא"כ לפי הר"ח והערוך משמע דאם לא הביא אותם להשביע אלא למתיקה טעונים ברכה לפניהם. והמאירי הוסיף בחלוקה ראשונה כל הדברים הבאים לחדד תאות המאכל ואוכל אותם כדי להפליג בסעודה לאכול על השבע דברים המשביעים, ע"ש.

ופת הבאה בכיסנין לאחר הסעודה משמע במאירי (ריש דף מב.) דאינו מברך לאחריו אלא לפניו כיון שאינו בא אלא לתענוג. ואפשר דגם הר"ח מודה לזה שהרי הביא לדוגמא בחלוקה השלישית של רב פפא רק מיני פירות.

ד. שיטת התוס' והרא"ש והמרדכי - בדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה סוברים כשיטת הר"ח שזה כולל כל הדברים שהם מעיקר הסעודה כגון בשר ודגים וירק ודייסא.

דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה הם הדברים שלא רגילים לקבוע עליהם עיקר הסעודה כגון תאנים וענבים וכל מיני פירות טעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם דבהמ"ז פוטר כל מילי כרב הונא ורב נחמן. [ובתוס' ר"י חסיד משמע דגם פת הבאה בכיסנין טעון ברכה לפניו כשהוא בא בתוך הסעודה ולא דמי לדייסא כי דייסא באה להשביע והיא מעיקר הסעודה אבל פת הבאה בכיסנין אינו בא אלא לעידון ולתענוג, ע"ש].

ואם קבע סעודתו על הפירות, ע"י בטור שחילק בין אם הביא אותם בתחילת סעודתו דאז הווי עיקר סעודתו וסברא הוא שלא יברך עליהם דלדידיה הווי השתא באים מחמת הסעודה אבל אם הביא אותם באמצע סעודתו אז אינם מעיקר הסעודה ואם התחיל לאכול מהם בלא פת צריך לברך אבל אם התחיל לאכול מהם עם פת אפילו הביא אותם באמצע הסעודה פטורים, וע"י ב"י.

ה. שיטת התר"י - דדברים הבאים מחמת הסעודה היינו שמתחילה הביא אותם כדי ללפת בו הפת ואכל אותם תחילה וסוף עם פת אע"פ שבינתיים אוכל ממנו בלא פת אין בכך כלום שמצטרף עם שאר הסעודה אבל כל זה אם

אותם דברים אם הביאן לאחר הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם כיון שהם לא באים אפילו לסייע תאות המאכל מעט ובאמת אפילו בתוך הסעודה אם אינם באים לסייע תאות המאכל אפילו מעט דין הוא שיברך עליהם אפילו לאחריהם (כך מבואר ברשב"א ד"ה הביאו לפניהם).

ופת הבאה בכיסנין לאחר הסעודה אינו טעון ברכה לאחריהם דמזון נינהו אבל לפניו טעון ברכה כיון דבאו לקינוח ולהנאת עצמן ומיהו אם בא בתוך הסעודה אינה טעונה אפילו לפניהם דכיון דהויא סוג פת ואם קבע עליה או שאכל שיעור שאחרים קובעין עליו סעודה מברל עליה המוציא וגי ברכות הילכך כל שבאה בתוך הסעודה דין הוא שיפטור בברכת הפת.

ודברים שהם מעיקר הסעודה כגון בשר ודגים אף לאחר הסעודה אינם טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם דהן בעצמם מזון הן ובאים להשביע וה"ה מעשה קדרה.

ז. שיטת הרא"ש - כתב הרא"ש בסי' כח אדם שאוכל בתחילת הסעודה פת ופירות יש להסתפק אם אכל מהן בלא פת אם יברך עליהם אם לאו וסברא הוא שלא יברך עליהם דלדידיה הוו השתא מחמת סעודה דעיקר סעודתו סמיך עלייהו וכו' הילכך כיון דעיקר סעודתו הן, פת פוטרתן אפילו אוכל מהן בלא פת. ובירושלמי אמרינן רב הונא אכל תמרי עם פיתא אמר ליה רבי חייה בר אשי פליג את על רבך שבקינהו בתר מזונך ואת מברך עלייהו תחילה וסוף אמר ליה אינהו עיקר נסיגתי פיי הם עיקר סעודתי והיאך אניחם לבסוף וכו' [ומבואר דמה שמברך תחילה וסוף הוא דוקא לאחר הסעודה] אבל בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לאחריהם אפילו אכלן בלא פת וכו' (ומבואר דלא כשיטת רש"י). [והוסיף הרא"ש] ומיהו אין להוכיח מכאן שאם הביא פירות ואכל מהן פיתו ואכל מקצתן בלא פת באמצע הסעודה שלא יהא טעון ברכה לפניהם מדלא אמר ליה שיאכלם תוך הסעודה דכדי לברך עליהם גם בסוף אמר שבקינהו בתר מזונך, עכ"ל.

ונתקשו הפוסקים בהבהנת דבריו ואקדים מה שיצא לי בס"ד לאחר העיון בהבנת דברי הרא"ש דבר דבור על אופניו.

נידון של הרא"ש לעני"ד הוא באופן שאוכל בתחילת סעודתו פירות ללפת את הפת אלא שאח"כ אוכל מהם בלא פת [וזהו מה שאמר שאוכל בתחילת הסעודה

חוץ מזה ינהג כאות ב' וגי' (ונראה לי דגם אם יש לו לאכול חוץ מזה אלא שלא מספיק לו).

אבל הטור הבין בדברי הרא"ש שהנידון הוא כשאוכל בתחילתו פירות בלא פת (שלא ללפת את הפת) והסברא שלא יברך עליהם דלדידיה הוו השתא באין מחמת הסעודה אבל כשמביאין לו פירות באמצע סעודה ואין עיקר הסעודה עליהם אע"פ שמלפת בהם את הפת אם אוכל מהם תחילה בלא פת צריך לברך עליהם, ע"ש. וכתב הגר"א על השו"ע שהטור גרס בדברי הרא"ש יש להסתפק אם אכל מהם "תחילה" בלא פת וכן משמע במעדיו"ט (אות ה) [נועי' במעדיו"ט (אות ק) דמשמע ממנו דלפי הטור יש גם לגרוס בתחילת דברי הרא"ש אדם שאוכל בתחילת הסעודה פירות].

וכתב הבי"ד דלפי זה כשאוכל בתחילה עם הפת ללפת אפילו אם אוכל באמצע הסעודה בלא פת לא צריך לברך וכך קבע בשולחנו הטהור (סי' קעז ס"ג) בשיטת הרא"ש וז"ל ואם קובע לפתן סעודתו על הפירות הוו להו הפירות כדברים הבאים מחמת הסעודה ואפילו אם אוכל מהפירות בתחילת סעודתו בלא פת אינו מברך לא לפנייהם ולא לאחריהם.

מזל טוב

לידיזנו כבי הרב הגאון **רבי אליהו ראש** שליט"א
רב המחלקה התורנית שע"י המכון

לאירוסו בתו שתח"י עב"ג
הבחור החשוב **ר' חנן זהן** מעיה"ת רכסים יע"א

יהי"ר שיעלה זיווגם יפה, ויהיה בנינם עדי עד,
וישלימו חוליה נוספת בשרשרת של המשפחות הכבודות
שיחיו

כרם שלמה ח"ב – תרומות ומעשרות סי' ח בסוד"ה ויש גם, שבקנין זה יש קושי והוא טורח גדול מאד. ועל כן ביקשנו להוסיף מה שנוהגים ברוב המקומות בארץ ישראל להקנות באמצעות "מכירי עניים" שמתבסס על כך שבג' הפעמים הראשונות מקנים בפועל ע"י שמזכים לו ע"י אחר, כגון המשגיח שדינו כאחר, מזכה בפועל את הפירות לעני, ע"י שהוא מגביה עבורו ומזכה לו, או בשאר קניינים המועילים. ומכאן ואילך לאחר שהוא כבר מכירו [הן בכתב באמצעות חוזה, והן בפועל שכבר נתן לו ג"פ], אין צורך בקנין נוסף אלא די באמירה בלבד שהמעשר עני קנוי לעניים, ויש שכתבו לפקפק שמא אין דין מכיר לעני. ועל כך ראה בכמה תשובות שכתב ופירסם יו"ר המכון שליט"א שפשוט וברור להלכה שיש דין מכיר לעני, ובפרט שבמעשר עני המחולק בבית שיש טובת הנאה לבעלים אפשר שלכו"ע יש מכירי עניים, והאריך להביא, מספרים וסופרים שכך הדין להלכה. ואציינס בתמצית, ירושלמי עמ"ס גיטין פ"ג ה"ז, לפי ביאור המראה פנים מיישבת הגמרא שאכן יש מכר לעני. וכ"כ להדיא הערוך בערך "מכר". חתם סופר בחידושו לגיטין דף ל. ובשו"ת ביו"ד סי' רל"ז. ובספר ארץ חיים כתב שכן דעת המהר"ם בן חביב בספרו גט פשוט שיש מכר לעני. וכ"כ בשו"ת בית שלמה [סקאלה] ח"ב יו"ד סי' צט. וכ"כ בערוה"ש העתיד [סי' קו הי"ג]. וכ"פ מו"ר הראש"ל הגר"ש עמאר שליט"א במאמרו שהתפרסם בחוברת זו בגליון מס' 8, והובא גם בספרו שו"ת כרם שלמה זרעים ח"א חלק תרו"מ סי' ז. ועוד, וכיון שדרך זו היא קלה מאד, על כן לכאורה יש להעדיפה, ובפרט במקומות סיטונאיים שהמשגיחים מרבים לעשר כמה פעמים ביום בכל חנות.

ימים האחרונים קיבלנו מכתביהם של כמה מהרבנויות אודות סוגי הקניינים שונים לעני, והרינו להביאם לפניכם.

ב

מכתב א – מאת הרב שמואל דוד שליט"א

רב העיר עפולה, על הנוהג בעירם על אופני ההקנאה לעני

המכתב נכתב במקורו עבור משגיחי הכשרות בעפולה, כהדרכה כללית לשנת מעשר עני. כולל זמן המעבר משנת מעשר שני למעשר עני, ביבולים השונים. ובקטע השני של המכתב כתב שם בזה"ל:

ואף שיש כאן כמה ספקות, וממילא יכולנו להסתמך על כל הסברות הנ"ל יחדיו, ולא להצריך הקנאה לעניים, מכל מקום לפנינו משורת הדין, נברר דרכי הקניה לעניים, על מנת שהמעשר יופרש ויוקנה להם לכתחילה³.

אפשרות ב: קנין חצר- נתיב א

1. בעל הבית - הסיטונאי מקבל מטבע מאגודת החסד, ותמורתה הוא משכיר את המקום עליו עומדים הירקות, שבתוכם גם המעשרות – לאגודת החסד למשך כל שנת המעשר עני (היינו עד לפסח שנה הבאה). ובתוספת לתנאי מפורש שגם בעל הבית יכול להשתמש במקום זה לצרכיו הוא. דבר זה נעשה חד פעמי בתחילת השנה.
2. אגודת החסד ממנה את המשגיח כשליח לקנות את הירקות עבורה בקנין חצר.

בעיות בדרך זו:

³ ראה בשו"ת כרם שלמה ח"א למו"ר הגר"ש עמאר שליט"א [תרו"מ סי' ז], שבמקרה דידן שאנו מזכים להם ע"י אחר, והם הופכים למכירי עניים לאחר שגם חתמו חוזה, וגם עשו זאת ג"פ, דינם כמכירי עניים. וכיון שבחווה הם ממנים את בעה"ב למכור עבורם את הסחורה, ואנן סהדי שבהכי ניחא להו טפי, מאשר לבוא ולקחת את המעשר עני, וזה ודאי ניחא להם, וכו"ע יודו בזה דעשו שאינו זוכה, כזוכה. ועוד יש להעיר שאותם עניים שבאים לסיטונאי, באים הם לבקש צדקה שהרי באים הם כל השנים, ואכן אם יבוא מישהו חדש שיאמר לו שהוא רוצה "מעשר עני" כאן כבר יענה לו הסיטונאי שיש לו כבר הסכם חתום עם עניים, ואותו אחד כבר לא יחזור, ולכן אין בזה כל חשש. שאדרבה בזיכוי ע"י אחר, ולאחר מיכן "מכירי עניים" בצורה שנוהגים בזה עיקר העוסקים בעניינים אלו, הדבר הוא לכתחילה והוא יותר פרקטי ויותר מומלץ. ומה שכתב גבי "מה לי הן ומה לי דמיהן" ראשית, לכתחילה כו"ע יודו שעדיף הן ולא דמיהן, אלא שלהלכה אפשר לסמוך גם אם נותן לו דמיהן, וראה בארוכה בספר חלקת השדה ליו"ר המכון שליט"א, חלק ב סי' לא. אך כ"ז לא קשור לנידו"ד, כי כאשר הוא מקנה לו את הפירות או באמצעות אחר או במכירי עניים, הוא מקנה לה את "הן" ולא דמיהן, רק שבשליחות העני, הסיטונאי מוכר את הפירות, ומעביר את הכסף לעני כפי שסוכם בניהם. **העורך.**

אפשרות ד: קנין אגב: בעלי הבית אינם משכירים מקום בחנות למשגיח

המשגיח לוקח מטבע שניתן לו על ידי אדם אחר, ומשכיר ארבעה טפחים שבפתח ביתו לאגודת החסד לשעה בה הוא מפריש את המעשרות, ואגב השכרת המקום הוא מקנה להם את הירקות של מעשר עני. אחר כך הוא לוקח את חלק המעשר ונותן אותו לבעלים כחלק מההסכם.

אפשרות ה: שילוב שני הקנינים

1. הסיטונאי קיבל מטבע מן המשגיח, ותמורתו הוא משכיר לאגודת החסד ולמשגיח את המקום עליו עומדים הירקות שבתוכם גם המעשרות – למשך שעת ההפרשה בלבד. דבר זה נעשה בתחילת השנה, ובמשך כל השנה בכל פעם שיהיה צורך בהפרשת מעשר עני.
2. אגודת החסד ממנה את המשגיח כשליח לקנות את המעשרות עבורה גם בקנין חצר, וגם בקנין אגב. היינו אם קנין חצר מועיל – מה טוב, ואם לא הרי שהירקות מוקנים לה בקנין אגב.

מסירת המעשר

אפשרות א: הלוואה של הסיטונאי לעניים מתחילת השנה

בתחילת השנה החנות נותנת הלוואה לעמותת הצדקה (בסכום שלפי הערכה הוא כשליש המעשר שהם צריכים לתת – דמי פירות על פי שער הזול - היינו 3 אחוזים מערך הפירות והירקות שחייבים בתרומות ומעשרות באופן ודאי). החזר ההלוואה מתבצע על ידי כך שאחר שהמשגיח הקנה להם את המעשר בנוסח, הוא יוסיף ויאמר כי המעשר שב אל הבעלים כהחזר ההלוואה.

אפשרות ב: מסירת פירות וירקות לאגודת חסד במשך כל השנה

כל שבוע החנות נותנת פירות וירקות לעמותת צדקה או לאנשי צדקה וחסד. בודקים כי צדקה זו אינה נופלת בערכה מגובה המעשר שעליהם לתת (תשעה אחוזים מערך הפירות או הירקות שחייבים בתרומות ומעשרות באופן ודאי) והמעשר עצמו חוזר אל הבעלים. ועל כן לאחר שהמשגיח יקנה לאגודת הצדקה

מכתב ב – מאת הרב משה גבאי שליט"א רב מח' הכשרות בבת-ים, על הנוהג בעירם על אופני ההקנאה לעני

אודות הנהגת הרבנות בת-ים בענין מעשר עני בהאי שתא.
ע"פ רוב הסחורה המגיעה אינה טבל ודאי ולכן אין אנו מפרישים ממנה מעשר עני.

במדה ויש לנו טבל ודאי אנו מפרישים את המעשר עני ע"י הקנאתו לעניים בקנין אגב.

אין אנו משתמשים בקנין חצר הואיל ולפעמים אינה חצר המשתמרת, ואם אין המשגיח עומד בצידה לא מהני לדעת השו"ע (סי' רב סעי' א' שגם במתנה בעינן שהחצר תישמר לדעת המקבל). וכן לפעמים הסחורה עומדת מחוץ לחצרו של בעל הפירות ולכן א"א אפשר להקנותה בקנין חצר.

כמובן שקנייה במשיכה והגבהה איננה מעשית כאשר מדובר בכמות גדולה של פירות גם קנין חליפין אסור לדעת הרמב"ם משום שנראה כמכירה.

סדר הקנין באגב הוא כדלקמן: שכירות הקרקע מתבצעת ע"י קנין מעות, ולא בקנין חליפין אשר אינו מועיל לדעת כמה ראשונים, והביאם מרן השו"ע בחו"מ סימן קצ"ה סעיף ט, ולכן השכרת הקרקע מתבצעת בקנין מעות, ואגב הקרקע אנו מקנים, את המעשר לעניים [אגודת צדקה ידועה]. ולאחר שקיבלנו את הסכמת העניים למוכרו לבעל הפירות, נשארים הפירות אצל בעל הפירות, ותמורתם מעביר בעל הפירות פיצוי כספי לאותם עניים, השתדלנו שהפיצוי יהיה מכובד ככל שניתן.

ולפי מה שבדקנו דרך זו להקנות המעשר בקנין אגב היא הטובה ביותר⁵, וכן דעתו של הגרי"ש אלישיב שליט"א דהכי עדיף למיעבד.

בהוקרה רבה

משה גבאי

⁵. ראה מה שכתבתנו לעיל בדברי הפתיחה למדור באות ב. העורך.